

Т. В. Самофалова, А. М. Сидорик

МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ СТУДЕНТСЬКИХ ПРАВ ТА СПІВПРАЦЯ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ І ПРОФСПІЛКИ

Захист прав студентів є важливою складовою функціонування навчального закладу як такого. В залежності від специфіки вищого навчального закладу і вищої освіти в країні в цілому, спектр проблематики захисту студентських прав більш чи менш широкий. Наприклад, у приватних вузах немає проблем із виплатами стипендій та їх індексацією.

Виходячи з первинного формату співпраці студентської громади з професорсько-викладацьким складом, то студент є замовником праці викладача. В перших університетах студентська громада здійснювала організаційне керівництво навчальним закладом і лише запрошувала науковців та лекторів. За такої схеми проблеми порушень прав студента, наприклад, пов'язані з необ'єктивним оцінюванням знань, могли бути вирішені швидко і дієво через механізм студентського самоврядування, єдиного керівного механізму. На сьогодні, коли існує фактично два замовники на послуги вищої освіти: держава і приватна особа – правозахист стає більш складним, а подекуди, і бюрократичним процесом.

В Україні інтереси студентів захищають дві громадські організації: студентське самоврядування та профспілка. Основними важелем впливу професійних спілок студентів є Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». Якщо студент є членом профспілкової організації, то профспілка захищає та відстоює його інтереси. З профспілковим комітетом погоджуються питання відрахування студента з вузу.

В новітній історії з'явився термін «студентське самоврядування». Особливостями його є: кожен студент є учасником студентського самоврядування (тобто не потрібно вступати до складу).

На сьогоднішній день вищі навчальні заклади зіткнулися з новою проблемою. Необхідно здійснювати двічі одні і ті ж процедури погодження, включення в комісії тощо як стосовно професійних спілок, так і органів студентського самоврядування. Знову створюються передумови нівелювання основного вектору діяльності правозахисних організацій. З іншого боку, відбувається не логічне дублювання думки студентської громади. А якщо позиції профспілок і студентського самоврядування відрізняються, що є причиною?...

Студентське самоврядування є важливою складовою інтеграції до Болонського процесу. Саме його розвиток має бути пріоритетним в українській освіті. В той же час, рівність прав із студентською профспілкою і беззаперечні переваги над нею в питанні членства і унітарності призведе до мінімізації ролі студентських профспілок у вищих навчальних закладах. В найближчому майбутньому українська вища освіта матиме одну єдину систему представлення інтересів студентства: або через органи студентського самоврядування, або через студентські профспілки.

Завдання студентського самоврядування і профспілки мають одну мету: допомагати студентам та аспірантам в їхній науковій, професійній та громадській роботі, налагоджувати побут та дозвілля студентів у студмістечках, сприяти в організації відпочинку тощо. А найважливіше їх завдання полягає в захисті інтересів студентів і аспірантів та їх узгодженні з інтересами адміністрації вищих навчальних закладів і держави.

Аналізуючи розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України, фахівці в даній сфері назвали ряд проблем, які перешкоджають ефективному функціонуванню цього інституту в нашій державі.

Першочерговою проблемою є проблема неналежного законодавчого регулювання інституту студентського самоврядування. Згідно з існуючим законодавством, права участі студентського самоврядування в розв'язанні питань, що стосуються вищої освіти, нерідко є досить обмеженими.

Наступною проблемою є недостатнє фінансування органів студентського самоврядування для реалізації завдань та виконання функцій, тоді як профспілки мають свої кошти. Члени профспілки сплачують членські внески, а також можуть надходити кошти від підприємств, установ, організацій на культурно – масову, фізкультурну й оздоровчу роботу. Профспілкові комітети мають право розпоряджатися цими коштами.

Серед інших проблем виділяють, зокрема недостатню поінформованість про діяльність органів студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України, що в свою чергу зумовлює низьку мотивацію студентів до участі в роботі цього інституту, а також неприйняття ініціативи “згори”, тобто від адміністрації вищих навчальних закладів, співіснування у вищих навчальних закладах України двох організацій-студентського самоврядування та профспілок, повноваження яких у питаннях, що стосуються захисту прав студентів, на законодавчому рівні визначено значно конкретніше й ширше.

Порівнюючи стан розвитку студентського самоврядування в Україні та країнах Європейського Союзу, можна визначити набагато вищий рівень усвідомлення суспільством, державними органами влади зокрема, ролі і значущості освіти. Надзвичайно глибоким є розуміння необхідності всіляко підтримувати і розвивати різноманітні форми студентської демократії. Саме тому європейське студентське самоврядування має потужні економічні можливості, що забезпечують самостійність вирішення багатьох соціально-виховних освітніх завдань.

Стосовно значення студентського самоврядування і профспілки як елемента навчально-виховного процесу, то можна виділити наступні аспекти:

-ці громадські організації виховують реальних лідерів українського суспільства, формують еліту нації; дають змогу студенту, як і кожному громадянину, бути почутим. Участь в органах студентського самоврядування і профспілки дає молодій людині відчуття того, що вона є громадянином держави, створює можливості реалізувати себе як обдаровану і талановиту особистість, стимулює активність молодого громадянина у суспільному житті загалом.

Студентське самоврядування і профспілка сприяють налагодженню конструктивної співпраці між студентами та адміністрацією вищого навчального закладу. Можливість керувати деякими напрямками його функціонування активізує молодь, спонукає її до ознайомлення з усім, що відбувається навколо. Відстоюючи інтереси студентства, зокрема стосовно організації навчального процесу, представники студентського самоврядування формують значно вищі вимоги до вищих навчальних закладів та їх працівників, вдосконалюючи не тільки процес викладання, а й обох його суб'єктів.

Участь у роботі студентського самоврядування і профспілки дозволяє також набутися організаторських вмінь, привчає молодого громадянина держави відповідально виконувати свої обов'язки та покладені на нього завдання.

Лише комплексний і системний підхід до спільних проблем функціонування студентського самоврядування і профспілки зможе сприяти об'єднанню студентів у громаду, здатну ефективно управляти своїм життям, захищати свої права й інтереси, брати участь у процесі прийняття рішень.

Для того, щоб дії студентського самоврядування мали юридичну силу у колективному договорі повинно бути передбачено розділ про взаємини адміністрації та студентів. А також необхідно вирішити питання щодо фінансування: чи відкривати окремий рахунок для коштів студентського самоврядування у банку чи у казначействі, чи не переводити кошти на інший рахунок, а виділяти їх за клопотанням на потреби студентського самоврядування, такі як: проведення наукових досліджень, участь у конференціях, а також літній відпочинок студентів.

Таким чином, громадські студентські організації потребують подальшого розвитку і збагачення новітніми ідеями, але більш за все, вони потребують чіткої нормативно – правової бази для юридичного втілення ідей.

Література

1. Закон України “Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності”, 1999 р.
2. Закон України “Про вищу освіту”, 2002 р.
3. Студентське самоврядування в Україні – К.: Молодіжна Альтернатива, 2004 р.